MASOFAVIY TA'LIMDA XORIJIY TILLARNI O'QITISH

U.B.Yo'ldoshova
Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti
"Xorijiy tillarni o'qitish" markazi dotsenti, PhD

Annotatsiya; Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, masofaviy ta'lim shaklining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Masofaviy ta'lim talabaga vaqt va makon jihatidan qulay sharoit yaratib, turli elektron resurslar, videodarslar, interaktiv platformalar, mobil ilovalar va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish imkonini beradi. Ushbu maqolada masofaviy ta'limda xorijiy tillarni o'qitishdagi o'rni, uning afzalliklari va muammolari, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari hamda samarali ta'limni tashkil etish masalalari yoritiladi.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, xorijiy til, raqamli texnologiya, onlayn ta'lim, interaktiv ta'lim, elektron resurslar, sun'iy intellect

Masofaviy ta'lim — o'qituvchi va talaba bir joyda bo'lmagan holda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali ta'lim jarayonini tashkil etish shaklidir. Bu ta'lim shaklida videokonferensiyalar, elektron darsliklar, audio va video materiallar, onlayn testlar, ta'lim platformalari, mobil ilovalar va boshqa raqamli vositalardan foydalaniladi. Xorijiy tillarni o'qitishda masofaviy ta'lim katta imkoniyatlarga ega. Chunki til o'rganish faqat grammatik qoidalarni yodlash emas, balki tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini shakllantirishni ham talab qiladi. Raqamli texnologiyalar esa ushbu ko'nikmalarni turli shakllarda mashq qilish imkonini beradi.

Masofaviy ta'limning xorijiy tillarni o'qitishdagi o'rni; An'anaviy ta'limda talaba ma'lum vaqtda darsga keladi va o'qituvchi tomonidan berilgan materialni o'zlashtiradi. Masofaviy ta'limda esa talabaning ta'lim jarayonidagi mustaqilligi ortadi. U dars materiallarini qayta ko'rishi, topshiriqlarni o'ziga qulay vaqtda bajarishi va qo'shimcha manbalardan foydalanishi mumkin. Masofaviy xorijiy til ta'limining muhim xususiyatlaridan biri ta'limning moslashuvchanligidir. Masalan, ish bilan band bo'lgan inson kechki paytda ingliz tili darsida qatnashishi, talaba esa o'zining bo'sh vaqtida elektron materiallarni o'rganishi mumkin. Bu imkoniyat ta'lim olishni kengroq auditoriya uchun qulaylashtiradi. Bundan tashqari, masofaviy ta'lim talabaga turli mamlakatlardagi til resurslaridan foydalanish imkonini beradi. Masalan, ingliz tilini o'rganuvchi talaba ingliz tilida yaratilgan videolar, podkastlar, maqolalar, elektron kitoblar va yangiliklardan foydalanishi mumkin. Natijada u nafaqat tilni, balki o'sha tilda so'zlashuvchi xalqlarning madaniyati va turmush tarzini ham o'rganadi.

Xorijiy tilni samarali o'rganish uchun to'rtta asosiy ko'nikma — tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish birgalikda rivojlantirilishi kerak.

Tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishda masofaviy ta'lim juda qulay. talaba turli audio materiallar, podkastlar, filmlar, qo'shiqlar va videolardan foydalanishi

mumkin. Materialni bir necha marta tinglash imkoniyati talabaga yangi so‘zlarni, talaffuzni va tabiiy nutqni yaxshiroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

Gapirish ko‘nikmasini rivojlantirish esa onlayn darslarning eng muhim vazifalaridan biridir. Videokonferensiya orqali o‘qituvchi talabalar bilan bevosita suhbat tashkil qilishi mumkin. Juftlik va kichik guruhlarda ishlash, savol-javoblar, munozaralar va rolli o‘yinlar talabalarning xorijiy tilda erkinroq gapirishiga yordam beradi.

O‘qish ko‘nikmasini shakllantirish uchun elektron maqolalar, kitoblar, yangiliklar va boshqa matnlardan foydalanish mumkin. O‘qituvchi matnni talabalarga elektron shaklda taqdim etib, uning asosida savollar va topshiriqlar berishi mumkin.

Yozish ko‘nikmasini rivojlantirish uchun talabalar elektron xat, kichik esse, hikoya, blog posti yoki turli mavzularda fikr yozishlari mumkin. O‘qituvchi yozma ishni tekshirib, elektron shaklda fikr-mulohaza bildirishi mumkin.

Masofaviy ta’limni samarali tashkil etishda raqamli texnologiyalar muhim o‘rin tutadi. Bugungi kunda videokonferensiya platformalari orqali real vaqt rejimida dars o‘tkazish, ekran orqali material namoyish qilish, guruhlarda ishlash va talabalar bilan muloqot qilish mumkin.

Shuningdek, turli interaktiv testlar va mashqlar talabalarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Oddiy qog‘ozdagi testdan farqli ravishda interaktiv topshiriqlarda rasm, audio, video va animatsiyalardan foydalanish mumkin. Bu esa turli o‘quv uslubiga ega bo‘lgan talabalar uchun qulaylik yaratadi. Mobil ilovalar ham xorijiy til o‘rganishda muhim vositaga aylangan. Talaba smartfon yordamida yangi so‘zlarni takrorlashi, talaffuzini eshitishi, grammatik mashqlar bajarishi va qisqa dialoglarni tinglashi mumkin. Eng muhimi, bunday mashg‘ulotlarni kundalik hayotning turli vaziyatlarida amalga oshirish mumkin.

So‘nggi yillarda sun’iy intellektning rivojlanishi xorijiy til ta’limiga ham yangi imkoniyatlar olib keldi. Sun’iy intellekt asosidagi vositalar talabaga suhbat qilish, matn tuzish, grammatik xatolarni aniqlash, yangi so‘zlarni tushuntirish va turli mavzularda mashq qilishda yordam berishi mumkin. Biroq sun’iy intellektdan foydalanishda talabaga barcha topshiriqlarni tayyor holda unga topshirib qo‘ymasligi kerak. Aks holda mustaqil fikrlash, izlanish va tilni amaliy qo‘llash ko‘nikmalari yetarlicha rivojlanmasligi mumkin. Shu sababli sun’iy intellektni o‘qituvchining o‘rnini bosuvchi vosita emas, balki ta’limni qo‘llab-quvvatlovchi texnologiya sifatida qo‘llash maqsadga muvofiq.

Masofaviy ta’limning afzalliklari bilan bir qatorda ayrim muammolari ham mavjud. Eng asosiy muammolardan biri talabaning motivatsiyasini uzoq vaqt davomida saqlab qolishdir. Uy sharoitida ta’lim olayotgan talaba turli chalg‘ituvchi omillarga duch kelishi mumkin. Shuning uchun darslar faqat ma’ruza shaklida emas, balki interaktiv mashqlar, savol-javob, munozara, o‘yin va amaliy topshiriqlar asosida tashkil qilinishi kerak. Yana bir muammo — texnik imkoniyatlarning turlicha bo‘lishidir. Internet tezligi pastligi, qurilmalarning yetarli darajada ishlamasligi yoki audio-video sifatining yomonligi dars samaradorligiga ta’sir qilishi mumkin. Bundan tashqari, masofaviy ta’limda talabaning mustaqil ishlash qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Talaba o‘z vaqtini rejalashtirishi, topshiriqlarni o‘z vaqtida bajarishi va muntazam ravishda til bilan shug‘ullanishi kerak.

Xorijiy til ta’limida yana bir muhim masala — jonli muloqot hisoblanadi. Til kommunikatsiya vositasi bo‘lgani uchun talaba real suhbatlarga imkon qadar ko‘proq jalb qilinishi zarur. Shu sababli masofaviy darslarda juftlik va guruh ishlari, videomuloqotlar va rolli o‘yinlardan foydalanish muhimdir.

Masofaviy ta’lim sharoitida o‘qituvchining roli o‘zgaradi. O‘qituvchi endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quv jarayonini tashkil qiluvchi, yo‘naltiruvchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritadi. Samarali onlayn dars uchun o‘qituvchi dars maqsadini aniq belgilashi, topshiriqlarni tushunarli tarzda izohlashi va talabalarni faol ishtirok etishga undashi kerak. O‘qituvchi talabalarning xatolarini vaqtida ko‘rsatib, ularga individual fikr-mulohaza berishi ham muhim.

Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta’lim talabaga ta’limni o‘ziga qulay joy va vaqtda davom ettirish, turli elektron resurslardan foydalanish va xorijiy tilni muntazam mashq qilish imkonini beradi. Raqamli texnologiyalar, mobil ilovalar, videokonferensiyalar, multimedia materiallari va sun’iy intellekt vositalari xorijiy tilni o‘rganish jarayonini yanada boyitmoqda. Shu bilan birga, texnologiyaning o‘zi ta’lim samaradorligini kafolatlamaydi. Uning natijadorligi to‘g‘ri metodika, malakali o‘qituvchi, faol talaba va puxta tashkil etilgan ta’lim jarayoniga bog‘liq. Masofaviy xorijiy til ta’limining asosiy maqsadi texnologiyadan foydalanishning o‘zi emas, balki talabaga xorijiy tilni haqiqiy muloqot vositasi sifatida qo‘llash imkoniyatini yaratishdir. Shu jihatdan o‘qituvchi va zamonaviy texnologiyalarning hamkorligi kelajakdagi til ta’limining muhim omillaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching* (5th ed.). Pearson Education Limited. 446 pp. ISBN: 978-1-4479-8025-4.

2.Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press. ISBN: 978-1-107-67596-4.

3.Chapelle, C. A. (2001). *Computer Applications in Second Language Acquisition: Foundations for Teaching, Testing and Research*. Cambridge University Press.

4. Anderson, T. (Ed.). (2008). *The Theory and Practice of Online Learning* (2nd ed.) Athabasca University Press. 484 pp.